

پرش ها و پانچ ها

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوبه‌ها شعی خراسانی حفظه الله تعالی

موضوع:

احکام؛ حج، عمره و زیارت

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: مرادی

این جانب پس از سال‌ها انتظار برای رفتن به حج تمتع، توانستم برای ذی الحجه‌ی امسال آماده‌ی تشریف به مکه‌ی مکرمه و انجام مناسک مبارک آن بشوم و با اینکه بسیار دوست می‌دارم در معیت کاروان مهدوی و منصوری این تکلیف را به انجام برسانم، اما از ترس فوت فرصت و استطاعتی که در خلال این عمر زودگذر دست داده است، راهی جز همراهی با کاروان‌های موجود ندارم. سؤال از محضران این است که اگر امسال، در ماه ذی الحجه، تقویم صحیحی که در پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی اعلام می‌شود، یک روز جلوتر یا عقب‌تر از تقویم عربستان باشد، مناسکی مانند وقوف، قربانی، تقصیر، رمی جمرات و بیتوته در منا که باید در روزهایی خاص انجام شود را چگونه به جا آورم؟ رویه‌ی کاروان‌های موجود این است که مناسک را مطابق با تقویم عربستان به جا می‌آورند. آیا این کار در صورتی که بدانیم تقویم عربستان درست نیست جایز است، یا باید از کاروان‌های موجود جدا شویم و مناسک را مطابق با تقویم صحیح انجام دهیم؟

پاسخ

تاریخ: ۱۴۰۳/۳/۹

این مسأله از مسائل مشکلی است که فقها را سرگردان کرده است؛ چراکه از یک سو انجام مناسک حج در روزهایی معین واجب است و انجام آن‌ها در روزهایی دیگر مبطل حج محسوب می‌شود؛ چنانکه خداوند فرموده است: «الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ»^۱؛ «حج در ماه‌های معینی است»

۱. البقرة / ۱۹۷

و فرموده است: ﴿لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ﴾؛ «تا به منافعی برای خود دست یابند و نام خداوند را در روزهایی معین یاد کنند» و از سوی دیگر اشتباه در تعیین روز اول ماه، بسیار شایع است و این به معنای بطلان حجّ حایان در بسیاری از سال‌هاست که تبعات مادی و معنوی سنگینی دارد و قابل التزام به نظر نمی‌رسد؛ هر چند بنا بر مبنای علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی اصلاً بعید نیست؛ زیرا از تبعات غیبت خلیفه‌ی خداوند در زمین است که مردم خود مسبب آن بوده‌اند و از این رو، با لطف خداوند منافاتی ندارد تا بعید باشد! وقتی مردم به جای خلیفه‌ی خداوند در زمین، آل سعود را بر مکه مسلط می‌کنند، نباید توقع داشته باشند که حجّشان دچار اشکال نشود! بطلان حجّی که تحت مدیریت طواغیت انجام می‌شود، عجیب نیست، بل صحت آن است که عجیب است! اما فقها، از آنجا که مبنای علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی را درک نکرده‌اند و به قلّه‌ی معرفت و بصیرت او نزدیک هم نشده‌اند، این موضوع را قابل التزام نمی‌دانند و به صحت حج در غیر روزهای تعیین‌شده فتوا می‌دهند، بدون اینکه دلیل علم‌آوری برایش داشته باشند! تنها دلیلشان این است که بطلان حج، موجب عسر و حرج می‌شود و خداوند برای مردم عسر و حرج قرار نداده است؛ غافل از اینکه خداوند برای مردم عسر و حرج قرار نداده است، ولی مردم خود برای خود عسر و حرج قرار داده‌اند؛ چراکه بطلان حج، ناشی از تقصیر خودشان است؛ چنانکه فرموده است: ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ﴾؛ «و خداوند به آنان ظلمی نکرده است، بلکه آنان خودشان به خودشان ظلم کرده‌اند»! آیا خداوند از آنان خواسته است فاسقانی را بر خود حاکم کنند که به صحت عباداتشان اهمیتی نمی‌دهند و در تعیین اوقات شرعی سهل‌انگار هستند یا از مطامع سیاسی پیروی می‌کنند؟! واضح است که چنین نیست و با این وصف، اگر حجّشان باطل باشد، باید خود را ملامت کنند، نه خداوند را؛ چنانکه فرموده است: ﴿قُلْ أَلَلَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ﴾؛ «بگو آیا خداوند به شما اذن داده است، یا بر خداوند دروغ می‌بندید؟!»

آری، برخی مناسک حج مانند طواف، سعی و رمی در بیش از یک روز قابل انجامند و از این رو، هرگاه روز تعیین‌شده توسط آل سعود یک روز عقب‌تر یا جلوتر از روز واقعی باشد،

۱. الحج / ۲۸
۲. آل عمران / ۱۱۷
۳. یونس / ۵۹

می‌توان آن‌ها را در روز واقعی انجام داد، ولی برخی مناسک حج تنها در یک روز قابل انجامند و انجام آن‌ها در روزی دیگر جایز نیست؛ مانند وقوف در عرفات که مهم‌ترین رکن حج محسوب می‌شود و تنها باید در روز عرفه انجام شود و اگر حداکثر تا صبح روز عید انجام نشود، حج باطل است؛ چنانکه روایت شده است: «الْحَجُّ عَرَفَةُ، وَمَنْ لَمْ يُدْرِكْ عَرَفَةَ فَيَقِفْ بِهَا قَبْلَ أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ فَقَدْ فَاتَهُ الْحَجُّ»؛ «همه‌ی حج عرفه است و هر کس به عرفه نرسد و در آن وقوف نکند پیش از اینکه فجر (روز عید) برسد، حج را از دست داده است». هر چند در روایتی از اهل بیت آمده است که هر کس تا پیش از طلوع آفتاب روز عید به مشعر الحرام برسد و خداوند را در آن یاد کند، حج او صحیح است، اگرچه به عرفه نرسد و در آن وقوف نکند^۱، ولی عمل به این روایت ممکن نیست؛ چراکه خداوند فرموده است: «فَإِذَا أَفْضُتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ»^۲؛ «پس هرگاه از عرفات بازگشتید، خداوند را نزد مشعر الحرام یاد کنید» و این دال بر آن است که یاد کردن خداوند نزد مشعر الحرام قبل بازگشتن از عرفات کفایت نمی‌کند؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَنْ رَجُلٍ أَدْرَكَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ وَقَدْ فَاتَتْهُ عَرَفَاتٌ، فَقَالَ: لَا حَجَّ لَهُ، قُلْتُ: إِنَّا نَرَوِي أَنَّهُ إِذَا أَدْرَكَ الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ فَقَدْ أَدْرَكَ الْحَجَّ، قَالَ: لَا حَجَّ لَهُ، لِأَنَّهُ ذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَلَمْ يَفُضْ مِنْ عَرَفَاتٍ، وَقَدْ قَالَ اللَّهُ: ﴿إِذَا أَفْضُتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَادْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾، فَلَا مَشْعَرَ إِلَّا بَعْدَ عَرَفَاتٍ»؛ «از منصور درباره‌ی کسی پرسیدم که به مشعر الحرام رسیده، ولی عرفات را از دست داده است، پس فرمود: حجی برای او نیست، گفتم: برای ما روایت شده که اگر به مشعر الحرام برسد، حج را دریافته است، فرمود: حجی برای او نیست؛ زیرا او خداوند را نزد مشعر الحرام یاد کرده، در حالی که از عرفات بازنگشته و خداوند فرموده است: >هرگاه از عرفات بازگشتید، خداوند را نزد مشعر الحرام یاد کنید<، پس مشعری نیست مگر پس از عرفات».

در روایتی از عروۃ بن مضرّس طائی نیز آمده است: «أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِالْمُزْدَلَفَةِ، فَقُلْتُ: جِئْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مِنْ جَبَلِ طَيْيٍّ، أَكَلْتُ مَطِيَّتِي، وَأَتَعَبْتُ نَفْسِي،

۱. مسند الشافعی، ص ۱۲۴؛ مسند أبي داود الطيالسي، ج ۲، ص ۶۴۳؛ مسند الحميدي، ج ۲، ص ۱۴۷؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۳، ص ۲۲۵؛ مسند أحمد، ج ۳۱، ص ۶۳؛ سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۰۰۳؛ سنن الترمذي، ج ۳، ص ۲۲۸؛ سنن النسائي، ج ۵، ص ۲۵۶؛ صحيح ابن خزيمة، ج ۴، ص ۲۵۷؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۱، ص ۲۰۲.
۲. بنگرید به: الکافي للکليني، ج ۴، ص ۴۷۶؛ من لا يحضره الفقيه لابن بابويه، ج ۲، ص ۳۸۶؛ تهذيب الأحكام للطوسي، ج ۵، ص ۲۸۹.
۳. البقرة / ۱۹۸

وَاللَّهِ مَا تَرَكْتُ مِنْ جَبَلٍ إِلَّا وَقَفْتُ عَلَيْهِ، فَهَلْ لِي مِنْ حَجٍّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَدْرَكَ مَعَنَا هَذِهِ الصَّلَاةَ، وَأَتَى عَرَفَاتَ قَبْلَ ذَلِكَ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا، فَقَدْ تَمَّ حَجُّهُ»^۱؛ «در مزدلفة (یعنی مشعر الحرام) به نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمدم و گفتم: ای رسول خدا، من از کوه طیی راه افتادم و مرکبم را از نفس انداختم و خودم را خسته کردم، به خدا سوگند هیچ کوهی را باقی نگذاشتم مگر اینکه روی آن وقوف کردم، پس آیا برای من حجی هست؟ پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: هر کس به این نماز ما (یعنی نماز صبح در مشعر الحرام) رسیده و پیش از آن در شب یا روز به عرفات رفته، حجش کامل شده است».

از اینجا دانسته می‌شود که صحت حج، در گرو رسیدن به عرفات در وقت آن است و اگر کسی با علم به اینکه وقت آن نرسیده یا گذشته است، به عرفات برود، حج او صحیح نیست. بنابراین، کسی که قصد حج دارد، هرگاه بداند که آل سعود در تعیین روز اول ذی الحجة اشتباه کرده‌اند، باید تحقیق کند و ببیند آیا می‌تواند حداکثر تا فجر روز عید، خود را -هر چند برای مدتی کوتاه که بتوان آن را وقوف نامید- به عرفات برساند یا نه؛ پس اگر دید که می‌تواند، استطاعت حج را دارد و اگر دید که نمی‌تواند، استطاعت حج را ندارد؛ چراکه استطاعت حج، شامل استطاعت انجام آن در وقتش نیز می‌شود. آری، اگر تحقیق کرد و دید که می‌تواند، یا احتمال داد که بتواند، ولی پس از رفتن به حج، توسط آل سعود بازداشته شد، «مصدود» است و مصدود کسی است که دشمن او را از کامل کردن حجش باز می‌دارد، به نحوی که نمی‌تواند به وقوف در عرفات در وقتش برسد و وظیفه‌ی او این است که با قربانی کردن از إحرام خارج شود و در صورت استطاعت باید قربانی را به محلش یعنی منا یا جایی دیگر از مکه بفرستد تا آنجا قربانی شود؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ^۲﴾؛ «و حج و عمره را برای خداوند کامل کنید، پس اگر بازداشته شدید، هر چه از قربانی که میسر است (را ذبح کنید) و سرهای خود را نتراشید تا آن گاه که قربانی به محل خود برسد» و فرموده است: ﴿ثُمَّ مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ^۳﴾؛ «و محل آن به سوی خانه‌ی کهن (یعنی کعبه) است». هر چند برخی فرستادن قربانی به محلش را واجب نمی‌دانند؛ با این استدلال که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در حدیبیه، وقتی توسط مشرکان بازداشته شد، قربانی خود را همانجا ذبح کرد و به منا یا جایی دیگر از مکه نفرستاد،

۱. مسند أبي داود الطيالسي، ج ۲، ص ۶۱۱؛ مسند الحميدي، ج ۲، ص ۱۴۸؛ الطبقات الكبرى لابن سعد، ج ۲، ص ۱۶۲؛ مصنف ابن أبي شيبة، ج ۳، ص ۲۲۶؛ مسند أحمد، ج ۲۶، ص ۱۴۲؛ مسند الدارمي، ج ۲، ص ۱۲۰۱؛ سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۰۰۴؛ سنن أبي داود، ج ۲، ص ۱۹۶؛ سنن الترمذي، ج ۳، ص ۲۲۹؛ سنن النسائي، ج ۵، ص ۲۶۳
۲. البقرة / ۱۹۶
۳. الحج / ۳۳

ولی ظاهر آن است که فرستادن قربانی به منا یا جایی دیگر از مکه برای پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم میسر نبود و این منافاتی با وجوب فرستادن قربانی در صورت استطاعت ندارد و روشن است که سنت، کتاب خداوند را نسخ نمی کند، بلکه تبیین می کند.

نویسنده: مرادی

پرسش فرعی ۱

اگر کسی که در حج تمتع است، به خاطر نادرست بودن تقویم آل سعود و جلوگیری آنان، نتواند وقوف در عرفات در روز عرفه‌ی حقیقی را انجام دهد، آیا با قربانی‌اش که در غیر روز عید حقیقی انجام می‌شود، از احرام خارج می‌شود یا باید حتماً در روز عید حقیقی قربانی کند تا از احرام خارج شود؟ اگر به فرض و با سختی توانست که وقوف در عرفات در روز عرفه‌ی حقیقی را انجام دهد، ولی با توجه به قوانین سختگیرانه‌ی آل سعود، امکان قربانی در روز عید حقیقی در مکه برایش حاصل نشد، آیا می‌تواند از خانواده‌اش بخواهد که در شهر خود از جانب او قربانی کنند؟ از اینکه وقت شریف شما را گرفتم عذرخواهم و تقاضا دارم که تا پیش از فرا رسیدن روز عرفه پاسخ دهید.

تاریخ: ۱۴۰۳/۳/۲۵

پاسخ به پرسش فرعی ۱

در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمده است: «**أَيَّامُ التَّشْرِيقِ كُلُّهَا ذَبْحٌ**»؛ «ذبح در همه‌ی ایام تشریق انجام می‌شود». بنابراین، کسی که از وقوف در عرفات در روز عرفه بازداشته شده است، هرگاه نتواند در روز عید قربانی کند، می‌تواند در روز یازدهم یا دوازدهم یا سیزدهم قربانی کند و این نظر شافعیه و امامیه است و نظر حنفیه، مالکیه و حنبلیه آن است که می‌تواند در روز یازدهم یا دوازدهم قربانی کند؛ چراکه از علی علیه السلام و برخی دیگر از صحابه روایت شده است: «**التَّحْرُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ**»؛ «قربانی در سه روز است» و روایت شده است: «**التَّحْرُ يَوْمَانِ بَعْدَ يَوْمِ النَّحْرِ، وَأَفْضَلُهَا يَوْمُ النَّحْرِ**»؛ «قربانی دو روز بعد از روز عید است و بهترین زمانش روز عید است»،

۱. مسند أحمد، ج ۲۷، ص ۳۱۶؛ مسند البزار، ج ۸، ص ۳۶۳؛ أحكام القرآن للطحاوي، ج ۲، ص ۲۰۶؛ صحيح ابن حبان، ج ۵، ص ۱۱۱؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۲، ص ۱۳۸؛ سنن الدارقطني، ج ۵، ص ۵۱۱؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۵، ص ۳۹۲
۲. أحكام القرآن للطحاوي، ج ۲، ص ۲۰۵؛ المحلى بالآثار لابن حزم، ج ۶، ص ۴۰
۳. أحكام القرآن للطحاوي، ج ۲، ص ۲۰۱ و ۲۰۵؛ تفسير ابن أبي حاتم، ج ۲، ص ۳۶۰؛ معاني القرآن للنحاس، ج ۴، ص ۴۰۰؛ المحلى بالآثار لابن حزم، ج ۵، ص ۳۱۹

ولی این می‌تواند از آن جهت باشد که اعمال ایام تشریق در دو روز قابل انجامند؛ به دلیل سخن خداوند که فرموده است: **﴿وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِنَّهُمْ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِنَّهُمْ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى﴾**^۱؛ «و خداوند را در روزهایی معین (یعنی یازدهم، دوازدهم و سیزدهم ذی الحجة) یاد کنید، پس هر کس در دو روز تعجیل کند، گناهی بر او نیست و هر کس (تا پایان سه روز) تأخیر کند، گناهی بر او نیست، برای کسی که تقوا پیش گرفته باشد». بنابراین، قربانی کردن در روز عید و روزهای یازدهم، دوازدهم و سیزدهم مجزی است ان شاء الله، ولی بهتر است که در روز عید یا روزهای یازدهم و دوازدهم انجام شود.

از اینجا دانسته می‌شود که اگر تقویم سعودی یک روز عقب‌تر یا جلوتر از تقویم صحیح باشد، قربانی کردن در زمان صحیح ممکن است و مشکلی ایجاد نمی‌کند. بنابراین، کسی که نتوانسته است در روز عرفه تا قبل سپیده‌دم روز عید - هر چند برای ساعتی - در عرفات وقوف کند، باید حج خود را با قربانی در یکی از روزهای دهم تا سیزدهم کامل کند و کسی که به سبب ممانعت آل سعود نتوانسته است، باید قربانی خود را به منابرستند و صبر کند تا در یکی از روزهای مذکور قربانی شود. پس از آن می‌تواند با حلق یا تقصیر از احرام خارج شود؛ چنانکه خداوند فرموده است: **﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُخْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ﴾**^۲؛ «و حج و عمره را برای خداوند کامل کنید، پس اگر بازداشت‌شده شدید، هر چه از قربانی که میسر است (را ذبح کنید) و سرهای خود را نتراشید تا آن گاه که قربانی به محل خود برسد».

بانگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوهای حجاز اسلامی
مجلس شورای اسلامی

۱. البقرة / ۲۰۳
۲. البقرة / ۱۹۶

www.alkhorasani.com

بانگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوهای حجاز اسلامی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.